

Хмирова А. О., ад'юнкт ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Hmyrova A., an associate of educational, Scientific and Production Center at National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

МЕХАНІЗМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

MECHANISMS OF EDUCATIONAL SPACE ORGANIZATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

В статті проаналізовано проблеми державного управління виховним процесом у вищих навчальних закладах України, його соціальному, правовому, управлінському аспектам. Розглянуто систематизацію та організацію виховного процесу у вищих навчальних закладах України, окреслено основні проблеми визначеного процесу.

Ключові слова: механізми державного управління, виховний процес, вищі навчальні заклади.

In the article the problems of public administration of the educational process in higher educational institutions of Ukraine, its social, legal, and managerial aspects have been analysed. The systematization and organization of the educational process in higher educational institutions of Ukraine have been considered, the main problems of the determined process have been outlined.

Keywords: mechanisms of public administration, educational process, higher educational institutions.

Постановка проблеми. Традиційно виховання розглядається як складова частина загальноосвітнього процесу разом з навчанням. Сучасний підхід розширює цю традиційну діаду і включає в освітній процес (разом з вихованням і навчанням) психологічну підтримку. Ідея психологічного супроводу особи від моменту входження у світ освіти і до завершення активної трудової діяльності реалізується практично з самого початку становлення психологічної служби в освіті. Будучи компонентом цілісної системи освіти, психологічна підтримка, здійснювана психологічною службою, сприяє психічному, психофізичному і особовому розвитку людини за допомогою створення сприятливих психолого-педагогічних умов для повноцінного проживання дитиною кожного ві-

кового періоду, що дозволяє реалізувати закладені у відповідному етапі онтогенезу можливості розвитку індивідуальності. Для ступеня вищих навчальних закладів системи безперервної освіти і для тих, хто підвищує свою кваліфікацію, відсутня така цілісна система психологічної підтримки. Проте, її елементи діють в цілому ряду вищих навчальних закладів.

Саме навчальний заклад виступає центром організації виховного простору у взаємодії з сім'єю і соціумом. Вже сьогодні міра академічних свобод освітніх установ дозволяє частині з них реально забезпечити багатоваріантність ефективних підходів до виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії та методології державного управління, що сприяє розробці даної теми, зробили сучасні дослідники, а саме [1–5].

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати механізми організації виховного простору у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Освітня установа, акумулюючи в собі кадрові, матеріальні і методичні ресурси, може і, очевидно, повинно виступати як деякий центр соціокультурного поля, що фокусує позитивні соціальні впливи на студента, захищає його від антисоціальних і антигуманних дій, підтримує його психологічно, сприяючий на шлях гармонійному розвитку і самовихованню.

Освітня установа ініціює створення учнівських і студентських об'єднань конструктивного типу, актуалізує виховний потенціал молодіжної субкультури, організовує взаємодію учнів з місцевим культурним середовищем, задає культурно-поведінкові моделі для своїх учнів, а також іншими шляхами реалізує свій виховний потенціал.

Саме освітня установа повинна виступити організатором і координатором додаткової освіти і досугової діяльності молоді. Саме у освітній установі відпрацьовуються і синтезуються сучасні методи і методики виховання.

Якість виховання – системна характеристика виховання, відбита в показниках і критеріях оцінки процесу і (чи) результату виховної діяльності, на основі яких здійснюється оцінка міри відповідності реального процесу і результату виховної діяльності порівняно з ідеальною моделлю, освітнім стандартом або очікуваним результатом. Розглянуті нами сучасні концепції виховання підкреслюють його детерміновану цілим рядом умов, серед яких як основні можуть бути виділені наступні:

- "соціальна ситуація розвитку";
- суть вибраної моделі виховання;
- вибір мети-стратегії і мети-ідеалу;
- особа і діяльність викладача;
- організація активного міжособового і конвенціонального спілкування;
- співпраця з іншими, колективом в цілому;

- активна діяльність суб'єкта виховання, співвідношення із загальним контекстом його провідної діяльності.

У зв'язку з цим, ми стверджуємо, що сучасна соціальна ситуація, що характеризується відсутністю стійкої державної ідеології, відходом від авторитаризму і чіткої декларації моральних принципів вимагає постановки нових виховних цілей, адекватно тих, що відбивають виховні можливості ВНЗ у формуванні особи студента. Найбільш продуктивною в сучасних умовах можна рахувати гуманістичну (демократичну) модель виховання.

Компетентностний підхід у вищій освіті орієнтує викладачів і студентів, передусім, на організацію такого типу взаємодій у виховному просторі навчального закладу, в яких формувалися б основні професійні компетенції: здатність виражати свої почуття, здатність до критики і самокритики, робота в команді, навички міжособових стосунків, здатність працювати в міждисциплінарній команді, здатність спілкуватися з фахівцями з інших областей, прийняття відмінностей і мультикультурності, здатність працювати в міжнародному середовищі, прихильність етичним цінностям, здатність адаптуватися до нових ситуацій, здатність породжувати нові ідеї (креативність), лідерство, розуміння культур і звичаїв інших країн, здатність працювати самостійно, розробку і управління проектами, прояв ініціативності і підприємницького духу, турботу про якість, прагнення до успіху. Вищеназвані компетенції можуть формуватися тільки в ході цілеспрямованої, спеціально організованої і контрольованої мережі взаємозв'язаних подій, що створюється в середовищі перебування суб'єктів виховання, що утворює виховний простір внз.

Мета-ідеал виховання нами розуміється як виховання соціально активної особи, здатної до освоєння і розвитку культури і досвіду життєдіяльності і системи цінностей, що накопичені українським і міжнародним співтовариством, забезпечують єдність її професійного і загальнокультурного розвитку.

Організація спілкування і взаємодії між учасниками виховного простору повинно проходити в умовах комфортного (ергономічною) виховного середовища. Тільки у цих умовах взаємодія особи викладача і студента буде продуктивною.

Усе це вимагає постановки завдання визначення цілісного теоретичного підходу до виховання в сучасних умовах безперервної освіти, оскільки концепції, що розробляються нині, спрямовані на вирішення проблеми виховання стосовно потреб освітньої системи, а не студента.

Кожна з умов здатна чинити потужну виховну дію, але лише, будучи представленими разом, як цілісна система, коли кожна з умов виступає одним з її взаємозв'язаних компонентів, ці умови можуть забезпечити позитивний ефект (результат) виховання.

Сукупність окремих взаємозв'язаних елементів виховного процесу

може бути представлена на основі таких пріоритетних принципів виховання, як аксиологічний, культурологічний, антропологічний, гуманістичний, у вигляді єдиної моделі побудови виховного простору у ВНЗ.

Інтеграція національної освіти в загальноєвропейську систему освіти здійснюється з урахуванням основних принципів державної освітньої політики в Україні (пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність освіти, відкритість системи освіти та нероздільність навчання і виховання). Як відомо, освіта формує світогляд і впливає на систему цінностей підростаючих генерацій, відтворює моральні і загальнокультурні пріоритети народу і держави, закладає підвалини розвитку суспільства. Отже, нормальний розвиток багатокультурного суспільства неможливий без урахування цінностей кожної етнічної групи, з яких воно складається, що передбачає принцип полікультурності у всіх його проявах, у тому числі і в галузі освіти. Треба відзначити, що хоча принципи полікультурності не знайшли свого відображення в таких фундаментальних державних документах, як Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») та Законі України «Про освіту», вони закріплені в інших українських державних документах про освіту, знаходять певне відображення і у практиці навчальної та виховної роботи.

Виховання у вищій школі соціально активній, професійно компетентній особі, здатній до освоєння і розвитку культури та досвіду життєдіяльності і системи цінностей, накопичених українським і міжнародним співтовариством, вимагає побудови гуманістичного виховного простору, орієнтованого на встановлення продуктивних, психологічно комфортних взаємин між його суб'єктами.

Виховний простір виникає в результаті діяльності його суб'єктів, що творить, і спричиняє за собою виникнення якісно нових ресурсів, що розвиваються на основі конструктивної діяльності його суб'єктів. Отже, будучи частиною виховного середовища, воно спричиняє за собою зміну характеристик цього середовища.

Простір, в математиці – безліч об'єктів, між якими встановлені стосунки, схожі по своїй структурі із звичайними просторовими стосунками типу околиці, відстані і так далі

Простір у філософії розуміється як форма буття і орієнтує на взаємодію як усередині простору, якщо воно обмежено, так і поза ним. Простір за своєю суттю задає зовнішній масштаб, початкову орієнтацію і обумовлює конкретніші просторові рухи [1].

Простір може бути таким, що самоорганізовується, але може бути і організованим, а значить, порядок можливо встановлювати відповідно до певної мети. Наприклад, з метою створення основи для нормативної регуляції людської поведінки. Такі характеристики простору, як протяжність, структурність, співіснування, взаємодія елементів, створюють мо-

жливність апріорного впливу і на чуттєве споглядання іншої системи, бути багатопов'язаним і невичерпним, та створюються додаткові можливості для використання його впливу на особу, що розвивається.

Висновки. Таким чином, середовище потрібно вміти використовувати у виховних цілях, а єдиний простір потрібно вміти створювати.

Можна сказати, що виховний простір розглядається як спеціально сконструйований контекст розвитку особистості. Виховний простір повинен сприйматися як власний простір, як ніша по відношенню до того, що лежить поза ним.

Створення виховного простору через формування гуманістичної виховної системи, одним з показників ефективності якої і являється цей простір, засновано на ідеї показати світ з його доброго, людського боку. Інструментально ця ідея реалізується в категоріях цілісності системи виховних дій, їх узгодженості і керованості, визначеності місця і часу виховання.

Наразі склався підхід до визначення виховного простору як до динамічної мережі взаємозв'язаних подій, що створюється в середовищі перебування суб'єктів виховання, здатному виступити інтегрованою умовою особового розвитку людини в суспільстві.

В цьому випадку "механізмом" створення виховного простору стає подія (спільне буття) суб'єктів виховного процесу, в якому ключовим технологічним моментом є їх спільна діяльність. Суб'єктами виховного простору ВНЗ можуть бути студент, викладач, адміністратор, група студентів (група, курс, студентські об'єднання), група викладачів (кафедра, об'єднання кураторів), група адміністраторів, змішана група (факультет, співтовариство ВНЗ).

Відомі найбільш суттєві характеристики виховного простору : чітка структурна організація, цілісність, стабільність, диференціація і інтеграція, самоорганізація, синхронізація. Цілісність забезпечує взаємозв'язок елементів простору за наявності єдиної державної концепції для ВНЗ. Гнучкість структури є умовою її стабільності і подальшого розвитку. Диференціація веде до розмежування завдань і функцій кожного елементу простору, а інтеграція - шлях до його цілісності. Синтез структур виховного простору досягається шляхом синхронізації темпів їх розвитку і саморозвитку. При моделюванні виховного простору вищого навчального закладу особливе значення має діагноста простору, її негативного і позитивного потенціалу.

Список використаних джерел.

1. Крижко В. В. Аксіологічний потенціал державного управління освітою : навч. посіб. / В.В. Крижко, І.О. Мамаєва. – К. : Освіта України, 2005. – 224 с.

2. Кулик О. М. Політико-управлінська діяльність у системі молодіжної політики: сутність, структура, функції [Електронний ресурс] /

О. М. Кулик // Державне управління: теорія та практика – К. : НАДУ, 2007. – № 2 (6). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2.pdf>.

3. Курилюк Н. Активна громадянська позиція молоді: поняття, сучасний стан, фактори впливу сучасного інформаційного простору [Електронний ресурс] / Н. Курилюк // Актуальні проблеми громадянської освіти: український та зарубіжний досвід : матеріали Першої наук.-прак. конф. / Н. Курилюк. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/>.

4. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді / Н. Левковська // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 85–93.

5. Метьюлкіна Н. Б. Активізація громадської складової як необхідна умова підвищення ефективності державної молодіжної політики / Н. Б. Метьюлкіна // Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній політиці : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 26–27 черв. 2007 р.). – Х. : Нове слово, 2007. – С. 72–76.

References

1. Krygko, V. V. *Axiological potential of state education management [Aksiologichnyj potencial dergavnogo upravlinnja osvitoju]*. Kiev: Osvita Ukrainu, 2005. Print.

2. Kulyk, O. M. "Political and Administrative Activity in the System of Youth Policy: Essence, Structure, Functions [Polityko-Upravlinska Dijalnist' u Systemi Molodignoj Polityky: Sutnist', Struktura, Funkcii]." *Dergavne Upravlinnja: Teorija Ta Praktyka*, vol. 2, no. 6, 2007, www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2.pdf.

3. Kurylyuk, N. "Active citizenship of young people: concept, current state, factors of influence of modern information space [Aktivna gromads'ka pozycja molodi: ponattja, suchasnyj stan, factory vplyvu suchasnogo informatsijnogo prostoru]." *Actual Problems of Civic Education: Ukrainian and Foreign Experience*. Web. 6 Oct. 2017, <eprints.oa.edu.ua/>.

4. Levkovska, N. "Dynamics of value orientations of youth [Dynamika cinnisnyh orientacij molodi]." *Politychnyj menedgment* 1 (16) (2006): 85–93. Print.

5. Metelkina, N. B. "Activation of the public component as a necessary condition of increasing the effectiveness of the state youth policy [Aktyvizacija gromadskoj skladovoj jak neobhidna umova pidvyschennja efektyvnosti dergavnoj molodignoj polityky]." *Authorities and youth public organizations. Innovative solutions in youth policy*, 2007: 72–76. Print.